

Яльнова Т.У., студ. гр. 311 ФК і СКД
БДУКМ
Навуковы кіраўнік – Гулак А.А.,
ст. выкладчык

РЭЦЭНЗІЯ НА КНІГУ «БЕЛАРУСКАЯ “НАРОДНАЯ БІБЛІЯ” Ў СУЧАСНЫХ ЗАПІСАХ» (склад. А.М. БОГАНЕВА, 2010 г.)

Узрастанне цікавасці да фальклору і традыцыйнай народнай культуры ў цэлым у наш час можна растлумачыць процістаяннем працэсам глабалізацыі, якія ўніфікуюць культурную прастору. Адным з спосабаў захавання ідэнтычнасці нацыянальных культур з’яўляецца зварот да гістарычнага мінулага, да культурнай спадчыны народа, пошук і выяўленне ў ей тых гарманізуючых момантаў, якія спрыяюць захаванню і развіццю культуры ў сённяшніх умовах.

Сярод выданняў апошняга часу, якія сталі адметнымі з’явамі ў галіне вывучэння і захавання культурнай спадчыны Беларусі, неабходна адзначыць: энцыклапедычны слоўнік «Міфалогія беларусаў» (2011), манаграфію Л. Дучыц і І. Клімковіч «Сакральная геаграфія беларусаў» (2011), укладзены А. Боганевай зборнік фальклорных тэкстаў «Беларуская “народная Біблія” ў сучасных запісах» (2010).

«Беларуская “народная Біблія” ў сучасных запісах» прадстаўляе сабой навуковае выданне, у якім змяшчаюцца вынікі тэарэтычных даследаванняў па праблеме народнага праваслаўя – беларускія народнабіблейскія легенды. Матэрыялы, якія ўвайшлі ў яе, запісаны ў 1997-2010 гг. падчас фальклорных экспедыцый па ўсіх рэгіёнах Беларусі аўтарскім калектывам серыі «Традыцыйная мастацкая культура беларусаў» А.М. Боганевай, Т.В. Валодзінай, Т.Б. Варфаламеевай ды інш. Навуковая каштоўнасць зборніка ў тым, што яго тэксты атрыманы не з пісьмовых крыніц, а ад сучасных носьбітаў аўтэнтычнай народнай культуры. Можна сцвярджаць,

што названае выданне дае інфармацыю пра апошнія дасягненні фалькларыстыкі ў рэчышчы вывучэння народнага праваслаўя.

Актуальнасць дадзенай працы вызначаецца тым, што народнабіблейскія тэксты на сённяшні час мала вывучаны ў Беларусі, зварот да іх прадстаўляе новую грань у народнай культуры – народнае праваслаўе. Укладальніца А. Боганева прыводзіць, на наш погляд, самае вычарпальнае ў сучаснай беларускай фалькларыстыцы азначэнне гэтай шматаспектнай і поліфункцыянальнай з’явы. *Народнае праваслаўе* – гэта актуалізацыя праваслаўна-рэлігійнага вопыту ў пэўнай культурнай лакальнай традыцыі (сяло, вёска, прыход, прыхрамавы асяродак). Яно з’яўляецца адным з важнейшых складнікаў светапогляду супольнасці, якая ідэнтыфікуе сябе ў якасці праваслаўнай, у многім вызначае менталітэт гэтай супольнасці, вобраз яе светаўспрымання ўнутранага і знешняга жыцця. Народнае праваслаўе ў прынцыпе не тэарэтычнае, не рацыянальнае, не рэфлексіўнае. Яго спецыфіка заключаецца ў тым, што вера зліваецца з ладам жыцця, становіцца матывацыяй паводзін, арганізуе побытавую і святочную культуру [2, с. 153].

Беларускае даследаванне па дадзенай праблематыцы запаўняе істотны прабел, які існаваў да гэтага часу ў айчыннай навуцы. Да выдання названага зборніка не было прэцэдэнтаў сістэмнай прэзентацыі сучаснага бытавання народнабіблейскай традыцыі, жывой, распаўсюджанай і сёння ў сельскай народнай культуры [1, с. 2]. Сярод прац усходнеславянскіх навукоўцаў, прысвечаных гэтай тэме, вылучаецца фундаментальны труд В. Бяловай «“Народная Біблія”: усходнеславянскія этыялагічныя легенды» (2004). У апошнія дзесяцігоддзе публікаваліся тэксты ўсходнеславянскіх “народных Біблій”: балгарскай, украінскай, польскай. «Беларуская “народная Біблія” у сучасных запісах» – першая спроба ў беларускай фалькларыстыцы сістэматычнага навуковага асэнсавання і класіфікацыі палявых матэрыялаў і асобных артыкулаў па пытаннях народнага праваслаўя і народнабіблейскай традыцыі.

Па жанравай прыналежнасці тэксты, змешчаныя ў зборніку класіфікуюцца: па-першае, этыялагічныя і эсхаталагічныя легенды, звязаныя з народнай інтэрпрэтацыяй Свяшчэннай гісторыі; па-другое, пераказы біблейскіх падзей, блізкія па сэнсе і змесце да кананічнага тэксту, выкладзеныя ў фальклорнай рэдакцыі (сведчаць пра светаўспрыманне апавядальніка); па-трэцяе, паведамленні пра Біблію, пераважна “старынную” (у такіх тэкстах аповед змыкаецца з эсхаталагічным наратывам – прадказаннем пра канец свету).

Значнай часткай «Беларускай “народнай Бібліі” ў сучасных запісах» як любой рэгіянальнай ці нацыянальнай “народнай Бібліі”, з’яўляецца наяўнасць акрамя кананічных біблейскіх матываў (наступствы грэхападзення, веданне сораму, цяжкая праца і нараджэнне дзяцей у пакутах) этыялагічных матываў народна-апакрыфічнага характару, такіх, якіх няма ў кананічнай Бібліі. Прыклады толькі некаторых матываў, увасобленых у народных аповедах, даюць уяўленне пра шырыню адлюстравання рэчаіснасці. Напрыклад, этыялагічныя матывы “адкуль Адамаў яблык”, “чаму мужыкі гарэлку п’юць”, “першыя людзі з малпаў”, “скура як пазногці” (матыў традыцыйны не толькі для беларускай, але і да ўкраінскай, карпацкай, польскай, паўночнарускай, літоўскай, балгарскай “народных Біблій”), “адкуль плямы на месяцы”, “адкуль буслы”, “чаму сабакі і каты адзін аднога не любяць”, “чаму людзі на розных мовах размаўляюць” і г.д. Тэксты «Беларускай “народнай Бібліі” ў сучасных запісах» даюць магчымасць зрабіць высновы пра блізкасць матываў беларускай “народнай Бібліі” з матывамі ўсходнеславянскіх “народных Біблій”. Гэта яшчэ раз даказвае генетычнае і светапогляднае адзінства славянскага фальклору.

У зборніку багата адлюстраваны эсхаталагічныя прадказанні, якіх у сапраўднай Бібліі не існуе. Напрыклад, “у паветры будуць лятаць жалезныя птушкі”, “паветра будзе апутана жалезнымі правадамі”, “будзе болей вады, чым сушы”, “жанчыны будуць падобныя на мужчын (стрыжаныя, у штанах, без хустак), мужчыны на жанчын (з доўгімі валасамі)”, “будуць войны”,

“будзе мор людзей”, “людзі будуць размнажацца з аднаго полу”, “сцены будуць гаварыць”. Народная Біблія – гэта непаўторная народная інтэрпрэтацыя тэкстаў Свяшчэннага Пісання, якая дае звесткі пра светаўспрыманне народа, пра яго характар, пра народную рэлігійнасць, менталітэт.

Трэба адзначыць, што ўкладальніца А. Боганева выкарыстала такі прынцып падачы матэрыялаў, паводле якога захавана жывая народная гаворка (дыялектныя асаблівасці фанетыкі і сінтаксісу, запазычанні з суседскіх усходнеславянскіх моў). Гэта выклікае давер да навуковай кампетэнцыі збіральнікаў і ўкладальніцы, ставіць выданне ў шэраг тэкстаў лагічна арыентаваных. Вокладка візуальна скіроўвае чытача ў адпаведным кірунку, на ей змешчаны рэпрадукцыі карцін А. Чаркасавай “Душа, якая ўвайшла ў рай”, “Выратаванне істоты”.

Зборнік «Беларуская “народная Біблія” ў сучасных запісах» прызначаны для фалькларыстаў, этналінгвістаў, і ўсіх, хто цікавіцца беларускім фальклорам, культурай, пытаннямі народнага праваслаўя. Выкарыстанне яго матэрыялаў будзе карысным пры вывучэнні этнаграфіі, фалькларыстыкі, міфалогіі.

З’яўленне працы «Беларуская “народная Біблія” ў сучасных запісах» закладвае платформу для дэталёвага вывучэння беларускага народнага праваслаўя, дае магчымасць далейшай працы па гэтай тэматыцы.

Спіс выкарыстанай літаратуры:

1. Беларуская “народная Біблія” ў сучасных запісах / уступ. артыкул. уклад. і камент. А. М. Боганевай. – Мінск: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2010. – 166 с.

2. Даследванне лакальных культур Беларусі: праграмы па зборы фальк-этн. матэрыялаў / уклад. Т.Б. Варфаламеева. – Мінск: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2008. – 406 с.